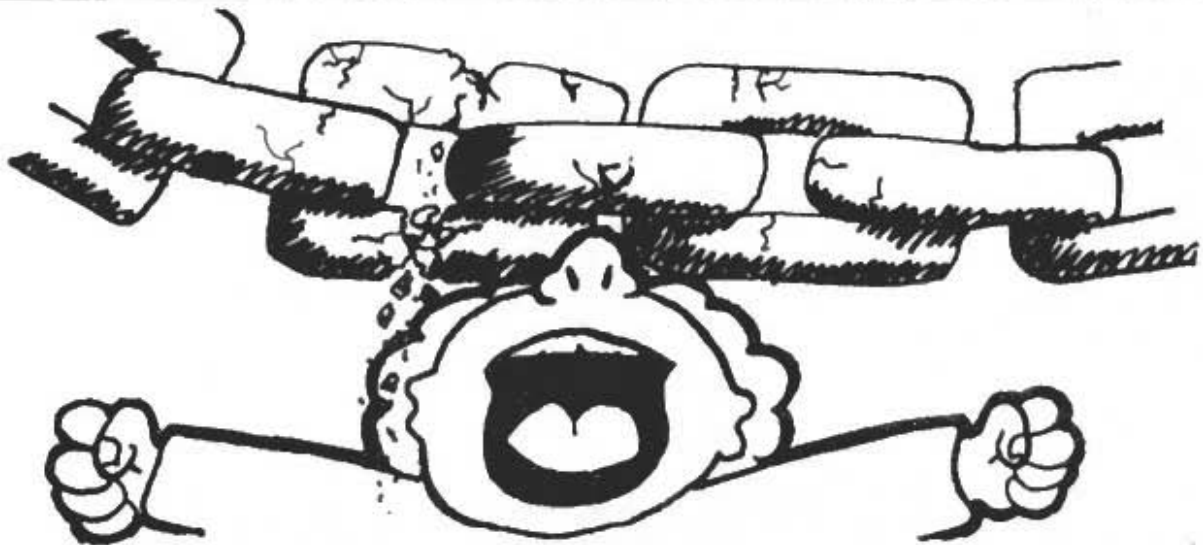

HOUDT DEN DIEF!

Een fel realistisch familiedrama
over crisis en werkloosheid.

PROLOOG
Willemsstraat 72 Eindhoven
tel. 040 - 510236

PROLOOG: wat is dat? wat doet dat?

Proloog is een toneelgroep van een veertigtal mensen die daar hun dagelijks brood mee verdienen. (Daarvoor dient ook het overgrote deel van de subsidie.)

Daarnaast zijn er tientallen mensen die af en toe meewerken. Bijv. om voor een bepaald toneelstuk te vertellen wat ze meemaken op school of op hun werksituatie.

Ook tekenaars en musici, vormingswerkers of actieve vakbondsleden, leraren of journalisten, en noem maar op.

Alle toneelstukken worden door Proloogmedewerkers zelf gemaakt: informatie verzamelen, schrijven, spelen en discussies voorbereiden. Dat is naast de opvoeringen het belangrijkste werk. Maar om dit werk samen te kunnen doen, moet er ook samen over beslist kunnen worden. Daarom is er bij Proloog geen directie of leiding die de lakens uitdeelt. De plenaire vergadering van Proloog, dat zijn alle medewerkers wekelijks bijeen, beslist over de gang van zaken. Om dat te kunnen moeten we ook veel voorbereidend vergaderen, in commissies op alle terreinen van ons werk. Bijv. financieel, technisch, pedagogisch, dramaturgisch, enz. Bovendien en daarnaast moeten we ons scholen in ons vak: door zang- en lichaamstraining en in geschiedenis, vooral sociale en politieke. En naast dit alles, en dat is niet het minste werk, zijn we allen actief inge-

zet in de verdediging van ons werk.

Nou, da's een hele klus bij elkaar. En denk nou niet dat dit alles van een leien dakje loopt: vaak zijn er meningsverschillen en conflicten, en die moeten dan uitgevochten worden in vergaderingen en discussies.

Maar we weten en beseffen, dat op een andere manier de opbouw van die strijdcultuur, die we allemaal willen, niet mogelijk is. Alleen door zelforganisatie kan een onderdrukte klasse of groep aan zijn onderdrukking weerstand bieden en tenslotte overwinnen.

De rol van onze stukken en activiteiten zijn een doorn in het oog van machthebbers die zouden willen blijven heersen, zonder dat de basis zich ertegen verzet.

Daarom ook zijn onze stukken een steun voor mensen die dagelijks moeten werken of studeren. Mensen die geen macht hebben, maar die toch hun eigen levensomstandigheden zouden willen bepalen. Deze mensen herkennen in onze stukken hun situatie en vinden er een aanzet in om verder te denken. Deze mensen vormen het hart van de solidariteit met het politiek vormingstheater. Zonder die solidariteit kunnen we niet verder werken of ontwikkelen. Daarom zullen wij die solidariteit waard zijn. Daarom vechten we voor onszelf, dus voor hen. Daarom zijn strijd en cultuur zo innig verweven.

Uit voorgaande , uit de manier van werken en het werk wat we doen zal het voor iedereen duidelijk zijn, dat wij konstant moeilijkheden hebben met onze subsidieën.

Eerst willen we het vaak ontmoete misverstand uit de weg helpen, dat Proloog met open ogen tegen de muur lijkt te willen lopen, door aan de ene kant te kiezen voor

Hoe staat Proloog er nu voor?

Nadat de Eindhovense gemeenteraad de subsidie introk, nadat ook de provincie Brabant afhaakte, werd de eis voor subsidie naar de minister van CRM gericht. En nadat we al 2 demonstraties in Eindhoven hadden georganiseerd waar respectievelijk 1500 en 3000 mensen aan deelnamen, werd er in Utrecht een demonstratie,

de onderdrukten en met hen te strijden tegen de onderdrukkers, en aan de andere kant subsidie te willen ontvangen van die onderdrukkers. Wij beschouwen het verkrijgen van subsidie niet als een goedmoedige gunst, maar als een onvervreemdbaar recht. Het grootste deel van de belastinggelden komt tenslotte van ons publiek. Zij zouden dus moeten beslissen of Proloog en andere vormingsgezelschappen subsidie krijgen of niet. De strijdvaardige adhesie van ons publiek interpreteren wij dan ook als dusdanig.

gevolgd door een manifestatie georganiseerd waar in totaal zo'n 6000 mensen aan deelnamen en waar zo'n twintigtal groepen optraden. De steun van ons publiek was zo massaal dat de minister ons geld gaf. Echter maar voor één jaar. We wisten dus eigenlijk al dat het dit jaar opnieuw zou beginnen.

En het is begonnen : op het politiek vormingsteater is opnieuw een aanval gedaan. Ditmaal van de kant van CRM. Het politiek vormingsteater had een landelijke subsidie gevraagd omdat de provin-

ciale overheden haar het leven toch al onmogelijk maakte.

Proloog zit in een interimregeling en wacht op zekerheid voor het volgend seizoen('76/'77).

GLTwee heeft ook een beroep gedaan op CRM om zijn voortbestaan te garanderen. De Nieuwe Komedie wordt al jaren door CRM gesubsidieerd. De minister heeft in een adviesaanvraag aan de Raad van de Kunst van 9 oktober zijn plannen voor de toekomst onthuld. Het vormingsteater zal aan regio's worden vastgeklonken. Uitgangspunt is niet de politieke inhoud van het vormingsteater dat zich solidair heeft verklaard met de onderdrukten in deze samenleving.

Uitgangspunt van de minister is een technokratisch beleid; gebaseerd op bezuinigingen. Het land wordt in een viertal regio's ingedeeld: Noord, Zuid, Oost, West. Goed, het vormingsteater is voor zijn ontwikkeling aangewezen op een direkt contact met het publiek. Maar moet dat als konsekwentie hebben dat het wordt opgesloten in een regio? Integendeel, het betekent juist, dat, wil het politiek vormingsteater tot een werkelijk effectief contact met zijn publiek komen, dan moet het kunnen inspelen op de levende behoefte van dat publiek.

Die behoefte is niet regionaal gebonden, maar komt voort uit de maatschappelijke situatie van het publiek.

Voor GLTwee en Proloog trekt de minister dan de volgende conclusie: "twee groepen allebei in dezelfde regio (Zuid) , dat kan niet, die moeten dan maar fuseren." Hierbij gaat hij vooral aan de wil van iedere groep, ieder gezelschap in ontwikkeling, die eigen ontwikkeling te willen doorzetten, voorbij.

Kortom: in woorden zegt de minister, dat hij het vormingsteater wil steunen, in daden stopt hij iedere ontwikkeling, erger nog hij dwingt haar terug door ook financieel te beknibbelen.

Maar ook deze keer zal Proloog het er niet bij laten zitten. Versterkt door vele andere groepen zal zij samen met GLTwee en De Nieuwe Komedie de strijd aangaan om gesubsidieerd te worden, om dus te kunnen blijven werken met haar doelstelling en in nauw contact met haar solidair publiek.

Daarom zal er op 31 januari 1976 een grote manifestatie gehouden worden in Utrecht om nogmaals duidelijk te maken dat het politiek vormingsteater meer dan ooit leeft en niet van plan is zich te laten afslachten door een stelletje technokraten.

2 december 1975

De „modale” werknemer.

Welvaart in Nederland, het gezonde van versobering, de noodzaak van de wullijn - de kranten staan er bol van.

"Ik noem het schijnwelvaart, je ziet het om je heen maar je kan er niet aankomen," zegt Piet Bodemeier, machinesmeerder bij Hoogovens. Met zijn krap 20 000 gulden bruto en zijn vrouw en twee kinderen staat hij model voor het sociaal-ekonomische begrip "modale werknemer".

Ze wonen in een keurige eengezinswoning in de Hobbemastraat. De huur valt mee: f 163 per maand. Maar als je, zoals de Bodemeiers, met f 1.040 netto de maand door moet zien te komen, piep je wel anders. "Daar moeten dan mijn vaste lasten vanaf, rond f 200 per maand en de huur. Dan hou ik, f 710 over. Ik geef mijn vrouw elke week een vast huishoudgeld van f 140. De kinderbijslag, zeg maar voor het gemak f 125 per maand, is er voor al die zaken die je niet uit de huishoudpot kunt betalen. Het is ook een buffer - als er bijvoorbeeld een maand is van 5 weken. Het vakantiegeld probeer ik altijd vast te houden om echt op vakantie te kunnen gaan. Maar dat lukt nooit. Er is altijd wel iets dat vernieuwd moet worden!"

"Ik noem het schijnwelvaart" roept Piet Bodemeier fel. "Voor ons is die welvaart niet bereikbaar - je ziet het om je heen, maar je kan er niet aan komen. Ik hoor nog lang niet tot de slechtst betaalden met dat modale inkomen van f 19.500, maar met wat ik kaal in mijn handje krijg! Nou, dan heb je geen welvaart.

"Afgelopen zomer," vertelt zijn vrouw, "is zijn fiets gestolen. Bij het station in Uitgeest. Waren we naar toe gereden om reiskosten uit te sparen voor een bezoek aan mijn invalide ouders in Amsterdam. Nu gaat hij op mijn fiets naar zijn werk, want een nieuwe kan er niet vanaf. Dat is toch eigenlijk een belachelijke toestand.

"Ik heb f140 in de week, maar ze mogen elke avond komen kijken. Elke dag krijgen ze hun groenten, hun aardappels en hun vlees. Plus een toetje.

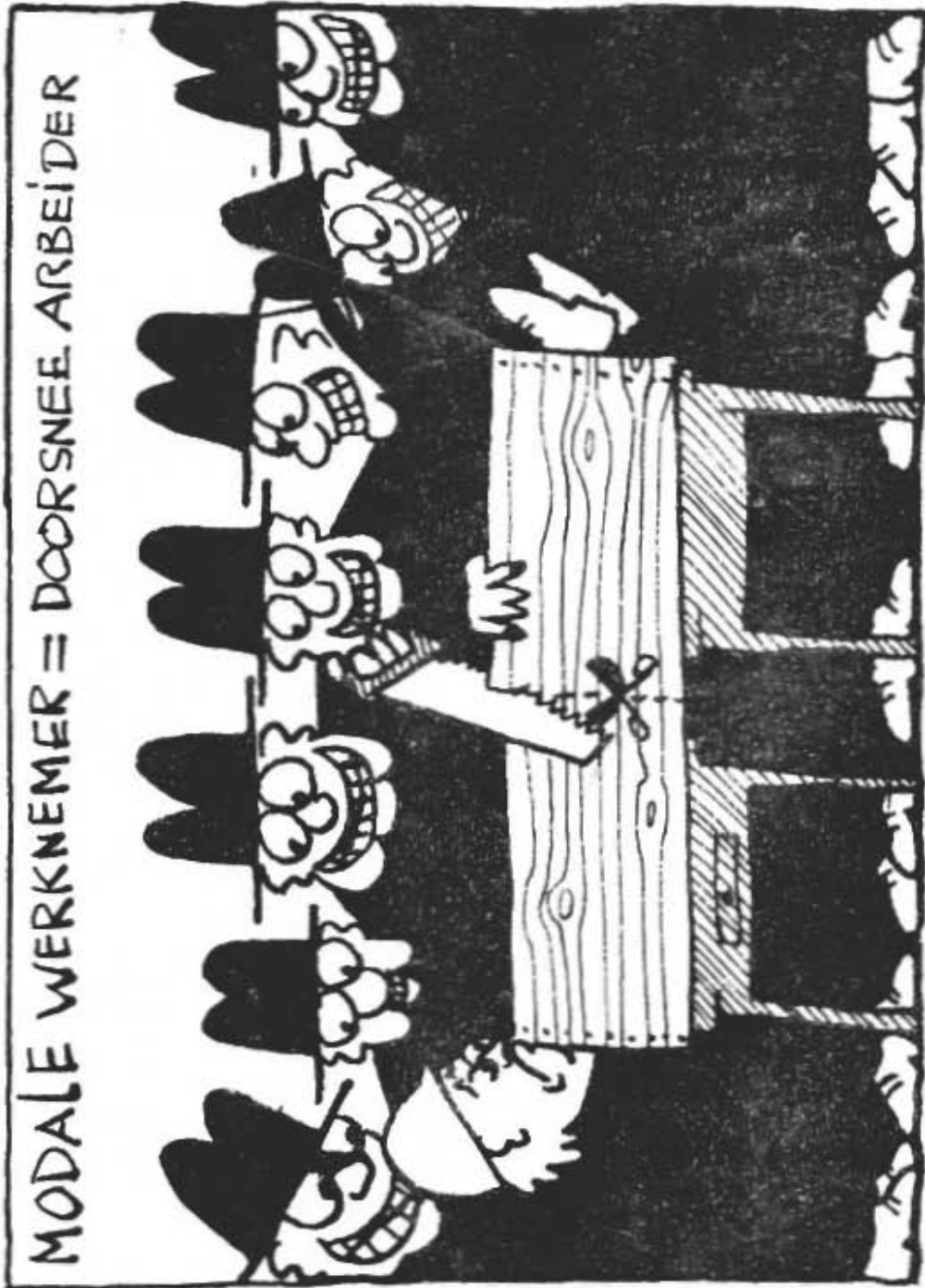
Ze krijgen elke dag fruit en een frisdrank. Hij krijgt zeggen en schrijven drie keer per week een pilsje, op woensdag, op zaterdag en op zondag."

Bodemeier: "Ik heb niet gezegd dat ik het uitgesproken slecht heb, maar boven eten en drinken zijn er nog andere zaken. Daar hebben wij als werknemers toch ook recht op en dat zit er gewoon niet in."

"Hoogovens is net de militaire dienst. Als je daar als ongeschoolde binnenkomt, ga je naar de hoek waar de meeste mensen nodig zijn. Over ontplooiingsmogelijkheden wordt niet meer gerept. Je kan avondstudies volgen, maar daar komt niets van terecht. Een man uit de ploeg heeft het gedaan - het ging niet, hij hield dat niet vol."

In de ploegdienst heeft Bodemeier, tot aan de ziekte van zijn vrouw, negen jaar meegedraaid. Lang zat voor hem. "Vier keer per jaar een zogenaamde gouden weekend - kwam je zaterdag uit de ochtenddienst en was je vrij tot maandagnacht. Nu ik weer een tijdje in de dagdienst loop, weet ik wat ik gemist heb. In die ploegdienst lever je een stuk van je leven in, voor poen. Maar wat je mist, valt niet te vergoeden. Je kon je nergens bij aansluiten, een sportvereniging of zo, gebonden als je was aan je rooster. Op die manier sluit je jezelf af van het maatschappelijke leven om je heen."

Piet Bodemeier, is actief kaderlid van de Industriebond NVV. Hij houdt zich intensief bezig met de problemen van de laagst betaalden - de onderkant die het nog veel slechter heeft dan hij.

Het verhaal van een werkloze jongere.

Maastricht telt heel wat werkloze jongeren. Waren het er in 1972 nog ongeveer 400 jongeren die geen werk hadden, nu zijn het er al meer dan duizend!

Steeds meer schoolverlaters blijven met hun mooie diploma in hun maag zitten. Er is bijna geen werk en ze worden toegevoegd aan de lange lijst van werkloze jongeren.

Loes is één van die vele werkloze jongeren. Ze is 22 jaar, en dit is haar verhaal:

"Ik ben werkloos vanaf 12 september 1974. Ikzelf ervaar dit als niet zo prettig. Op de dag dat ik werkloos werd, wist ik me geen raad. Ja, want ik zat op kamers en moest geld hebben om mijn huur te betalen. En eten moet een mens toch ook, want van de lucht en de liefde kan je niet leven.

In die beroerde situatie kwam ik via een tip bij de Werkgroep Jeugdwerkloosheid terecht. Ze hebben me daar goed geholpen. Ze maakten me wegwijs in de hele wirwar van sociale wetten, formulieren etc. Dank zij de inspanningen van de Werkgroep heb ik nu een redelijke uitkering.

Ik was 14 jaar toen ik ging werken. Eerst als seizoenwerkster bij het zwembad in Valkenberg. In maart begon ik te werken bij Albert Heyn in Valkenberg. Daar heb ik bijna vier jaar gewerkt. Daarna ben ik een half jaar werkloos geweest. Toen kon ik beginnen bij Philips in Heer. Wat me helemaal niet beviel. Van het werk kreeg ik de zenuwen en ik was dan ook veel ziek. Het produktieproces werd opgevoerd en ik kon het helemaal niet meer bijbenen. Na een jaar werd ik ontslagen. Gelukkig vond ik snel wat anders en kon aan de slag bij Bates Cepro in Maastricht, maar hier werd ik in de proeftijd ontslagen omdat ze liever jongere namen, die minder aan loon kosten. De ellende begon weer van voor af aan.

Via de Werkgroep heb ik nu een WW-uitkering, die binnenkort echter afloopt. Dan krijg ik, via de Sociale Dienst een WWV-uitkering, maar ik ga daardoor wel weer achteruit in mijn toch al schamele inkomen!

Je "handje ophouden" is niet zo'n prettige ervaring. Je krijgt het gevoel, dat je aan de kant gezet wordt en door de werkende mensen, en zelfs door scholieren op je neer wordt gekeken.

't Werkloos zijn bevordert drank- en druggebruik. 't Geeft tal van problemen, ook in het normale gezinsleven. Kortom : werkloos zijn is niet voor iedereen zo'n lolletje.

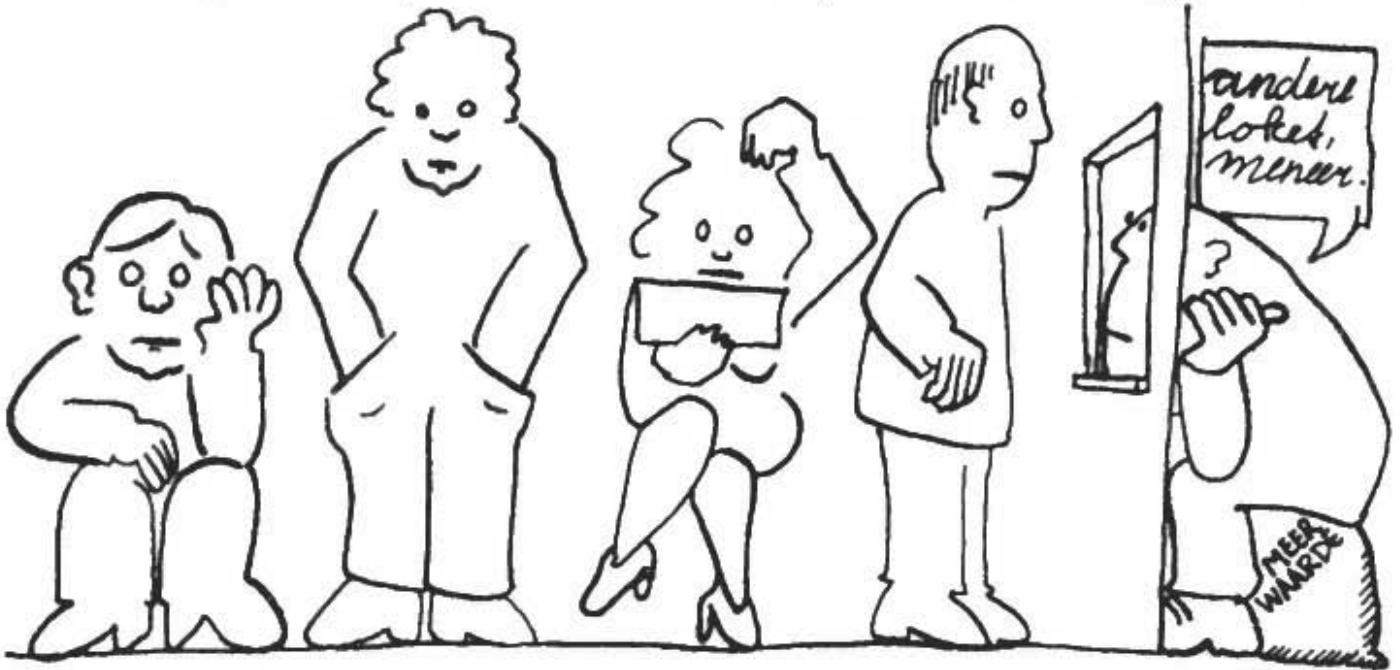
Als actief vrijwilligster bij de Werkgroep Jeugdwerkloosheid probeer ik dan ook voor al die werkloze jongeren iets te doen. En ook tevens in deze maatschappij IETS te veranderen.

LOES

Vriendendienst...

Wie werkloos is, heeft recht op zijn werkloosheidsgeld. Van het begrip "werkloosheid" geeft de Werkloosheidswet echter geen nadere omschrijving. De uitvoerders van de wet, de juristen van de vakbeweging en ook de werklozen zelf, moeten de verklaring van dit begrip putten uit uitspraken van de Centrale Raad van Beroep. Deze, de hoogste rechter in de sociale verzekering, heeft jarenlang en tot de dag van vandaag gezegd, dat iemand werkloos is als hij geen produktieve arbeid verricht, niet voor een ander maar GOK NIET VOOR ZICHZELF..

Opgelet: produktieve arbeid is produktieve arbeid, ongeacht of er wel of geen beloning tegenover staat.
Ter verduidelijking een kort maar leerrijk verhaaltje :

Van Henk B. vorderde de gemeente Amsterdam een bedrag terug van f 27.000 : dit is de som van de WW-uitkeringen van een periode van ongeveer 20 maanden. Henk B. zou de uitkering ten onrechte hebben ontvangen, omdat hij al die tijd "produktieve arbeid" had verricht.

Henk B. is het slachtoffer geworden van een vriendendienst. Hij werkte als kwaliteitscontroleur in een fabriek die schrijfbehoefte vervaardigt. In zijn vrije tijd hielp hij een sigarenwinkelier in de buurt. Daar had hij zijn reden voor : hij was verhuisd van het Oosten van het land naar de Amster-

damse Bijlmermeer, waar hij, zich wat ontheemd voelende, blij was met de vriendschappelijke konnektie die hij (en zijn gezin) met de winkelier kon aanknopen. Twee gebeurtenissen vielen bijna samen: Henk B. werd werkloos, en zijn vriend, de winkelier, raakte overspannen toen hij het assortiment van zijn winkel wilde uitbreiden met speelgoed, tijdschriften en schrijfbehoefte. Voor de werkloze Henk was dit een aanleiding om zijn hulp in de winkel wat uit te breiden. Let wel: 't was en bleef de onbeloonde vriendendienst, die hij ook al vóór zijn werkloosheid, zij het in mindere mate, had verleend.

De bedrijfsvereniging maakte een half jaar lang geen bezwaar, ook niet nadat zij een onderzoek had ingesteld naar de bezigheden van

Henk B. Evenmin deed dat de gemeente Amsterdam gedurende ruim anderhalf jaar dat zij de man WW-uitkering heeft verstrekt. Totdat deze na al die tijd, laten we zeggen "in de winkel betrappt werd" waarop? Op zijn produktieve arbeid! Henk B. heeft natuurlijk met zijn "produktieve arbeid" niets verdiend. Dat beweert ook de gemeente Amsterdam niet. Maar zij tracht de man wel genadeloos te straffen voor een formele overtreding die hij te goeder trouw heeft begaan: zij weigert een reeds toegekende WW-uitkering met terugwerkende kracht!

bekend werd dat hij, als werkloze niet in de winkel mocht helpen, moeten kiezen of delen: zijn onbeloonde arbeid voortzetten en zijn werkloosheidsgeld prijsgeven, of het werk staken en zijn vriend in de steek laten om zijn uitkering te kunnen behouden...

Tot slot enkele vragen:

Een werkloze bouwvakker mag in de normale arbeidsuren geen huiselijke karweitjes opknappen; geen "Amerikaanse" keuken bouwen voor zijn vrouw, zelfs zijn schuur niet ver-

nieuwen of een hek om zijn tuin bouwen.

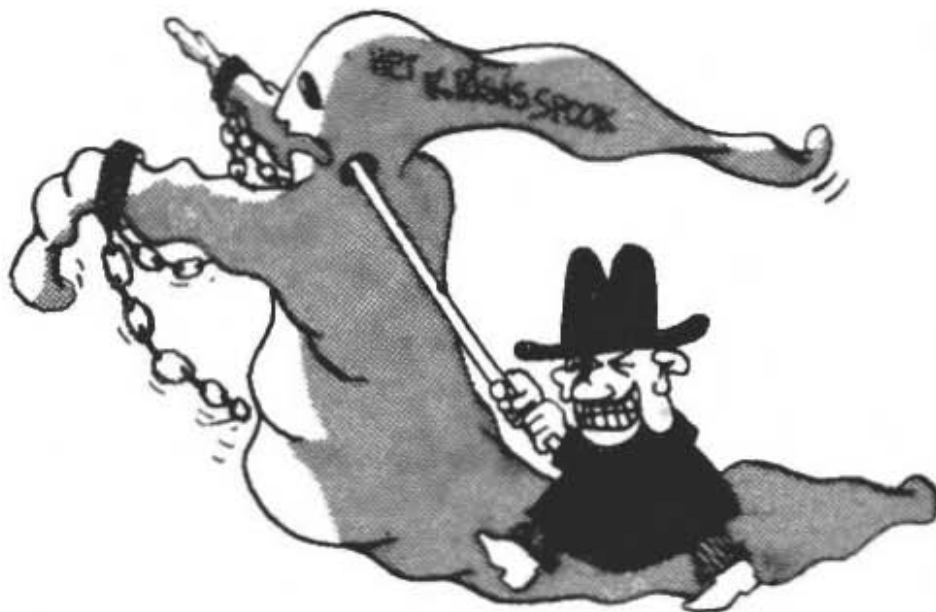
Mag een werkloos geworden boekhouder, die als "zelfdoener" uit liefhebberij steeds zijn huis heeft opgeknapt, daarmee onbeperkt doorgaan??

Mag een werkloze automobilist alleen buiten de werktijd aan zijn eigen auto sleutelen? Maar mag een werkloze handelsvertegenwoordiger, wiens auto altijd zijn lust en zijn leven is geweest, wel zijn "werkloze" uren besteden aan zijn hobby???

KRISIS - OVERPRODUKTIE - WERKLOOSHEID

waar komt 't vandaan?

Alles wat wij willen hebben, ons eten, onze kleding, onze woning, onze pleziertjes, enz. moet gemaakt worden. Om dit alles te maken, om brood te bakken, schoenen te maken, huizen te bouwen, om een vakantie-reisje te maken, moeten we werken.

Vroeger werkten we niet zo lang, als nodig was om alles te maken wat nodig was. Als we hadden wat we nodig hadden, hielden we op met werken. Nog niet zo lang geleden klaagden de "indische Nederlanders" dat de Javanen zo lui waren. Als ze hun rijst verdiend hadden hielden ze op met werken. Dat kwam omdat de nederlandse kleinburgers niet konden begrijpen, dat je alleen maar werkte om in leven te blijven, dat je niet "vooruit wilde komen", dat je werkte om te eten, in plaats van om geld te verdienen.

Hierin schuilt het geheim van de westerse burgerlijke filosofie: je werkt om vooruit te komen, dat wil zeggen om meer te krijgen dan je nodig hebt, om te sparen, om rijk te worden. En daarmee begint de ellende! Als je bijv. een autofabrikant bent,

dan maak je auto's om er aan te verdienen, om er rijk van te worden. Je geld moet een bepaald "rendement" opleveren. Het bedrijfsleven moet "renderend" zijn. Is het dat niet, wel dan sluit je je fabriek. Of de auto's die je maakt nodig zijn, dat is niet zo belangrijk. Als de mensen maar denken, dat ze nodig zijn. En je gaat dus reclame maken, zodat de toekomstige kopers tenminste denken, dat ze nodig zijn, dat ze er niet buiten kunnen. Dat spelletje gaat natuurlijk niet onbepaald op. Als je een salaris verdient, moet je ervan rondkomen. Je kan er een auto van kopen, zij het in huurkoop. Maar dan moet de nieuwe kleuren-TV of de vaatafwas-machine natuurlijk wel even wachten. Dat hebben de producenten van TV's en van huishoudelijke machines enz. natuurlijk ook al lang begrepen. Ze gaan dus ook reclame maken. Niet dat de mensen dan ook nog TV en huishoudelijke machines gaan kopen, dat kan Jantje niet lijden. Nee, ze maken reclame om de mensen te overtuigen, dat een TV bijv. werkelijk onmisbaar is. Dan zullen ze weliswaar geen auto kunnen kopen, maar dat is hun zaak weer niet, dat is weer de zorg van de autofabrikant.

En zo produceren onze fabrikanten allerlei artikelen, niet omdat ze werkelijk nodig zijn, maar omdat er aan te verdienen is.

Als het blijkt, dat de mensen werkelijk hun artikelen kopen (misschien zelfs TV's en auto's door eigenlijk wel te veel te lenen) dan gaan de kapitalisten natuurlijk nog meer geld in die branches steken die goed lopen. Ze kopen nieuwe, modernere machines om zo goedkoop mogelijk te produceren. Wie de modernste machines bezit, die wint het. Hij produceert het goedkoopst, kan dus ook het meest verkopen en maakt dus een grotere winst, dan de kleine kapitalist die weinig verkoopt.

De kostprijs van de goederen van de kleinere kapitalist is veel hoger, maar hij kan natuurlijk geen hogere prijs vragen. En omdat hij een kleine kapitalist is, heeft hij ook niet het geld om die dure, nieuwe, moderne machines te kopen. Dat kan hij niet lang volhouden, hij gaat falliet of zijn fabriek wordt door een groot concern overgenomen. Die zet dat verouderde bedrijf dan niet door. Nee, hij sluit het, gooit de arbeiders op straat en verhoogt de produktie in zijn eigen fabriek. Als het kan door nog nieuwere machines. Dan hoeven er geen nieuwe arbeiders worden aangenomen, maar wordt een hogere produktie met hetzelfde aantal, of misschien zelfs minder arbeiders bereikt.

Maar de auto's moeten ook verkocht worden. En als de arbeiders op straat worden gegooid, vervangen door machines, wordt de koopkracht kleiner. Dan blijkt dat er dus te veel machines gekocht zijn. Men had verwacht dat de vraag zou blijven stijgen. Maar nu daalt de vraag. De zucht naar winst heeft een crisis veroorzaakt. Een overproduktiekrisis. Want er zijn meer auto's gemaakt, dan de werkelijke vraag was. Want de vraag hangt uiteindelijk ervan af, hoeveel loon men ontvangt. Daalt het loon (stijgt het minder dan de prijsstijging) of worden de mensen werkloos, dan daalt de koopkracht.

De produktie wordt natuurlijk het eerst verminderd bij de kleinere

bedrijven, die te duur produceren en dus geen winst meer kunnen maken. En de groten lachen, zij zullen de inzinking wel overleven.

Tegen zo'n crisis moeten natuurlijk maatregelen genomen worden. De koopkracht moet vergroot worden. Dat kan door nog meer leningen, maar als er veel vraag naar geld is, stijgt de rente. Willen de kapitalisten ook nog geld lenen om nieuwe machines te kopen, dan stijgt de rente nog meer. Net zo lang totdat de rente hoger wordt dan de winst en dan kun je je bedrijf wel sluiten. Natuurlijk zijn ook hier de kleinen die de minste winst maken, weer het slachtoffer.

Maar je kan ook de lonen verhogen, dan komt er meer koopkracht. Dat lijkt de oplossing. Voor de arbeiders inderdaad, maar ook voor de kapitalisten? Die produceren immers niet om enkel te verkopen, maar om met winst te verkopen, en als de lonen stijgen wordt de winst lager. Dan worden vooral de arbeidsintensievere kleinere bedrijven weer het eerst gesloten. En de crisis blijft bestaan. Net zo lang tot de gehele overproduktie verkocht is. Dan zien de kapitalisten dat het weer goed gaat, dat er weer vraag komt. ze gaan dus weer investeren en hetzelfde spelletje begint opnieuw. Tot de volgende crisis.

Niets blijkt dus te helpen. Investeren betekent nieuwe machines kopen, waardoor de arbeiders op straat komen; hogere lonen betekent arbeiders ontslaan, omdat de winst daalt.

Dat komt ervan als men auto's niet maakt om erin te rijden, maar om eraan te verdienen. Er zal dus gepland moeten worden, we moeten weten hoeveel auto's enz. er werkelijk nodig zijn.

Maar een dergelijke planning, wil zeggen dat men uitgaat van de werkelijke behoeften van de mensen, en niet van de winsten. Maar dat kan niet met fabrikanten die alleen maar hun bedrijf willen exploiteren omdat er winst mee gemaakt wordt en dus ook hun geld in die branche investeren, waar het winstpercentage het hoogst is.

Wat men ook doet in dit systeem:
6f de lonen op de nullijn houden,
6f de ondernemers subsidiëren,
6f "achtergestelde" leningen geven,
het blijft draaien om het principe: om zo veel mogelijk winst te maken, moeten de lonen zo laag mogelijk zijn, dan is de koopkracht van de bevolking dus laag en kan men zijn produkten niet kwijt.

Strukturele en konjuncturele

STRUKTURELE EN KONJUKTURELE WERKLOOSHEID.

De steeds verder gaande mechanisatie vervangt arbeiders door machines. Hier tegenover kunnen de arbeiders slechts eisen stellen: als pensionering op 60-jarige leeftijd, verlenging van de leerplicht. Dat zijn middelen tegen de strukturele werkloosheid.

Tegenover de regelmatig terugkerende werkloosheid door de over-

produktie, de zgn. konjuncturele werkloosheid, kunnen de arbeiders slechts stellen: een verkorting van de arbeidsduur in een evenredige verhouding met de gemiddelde werkloosheid. Dus het werk verdelen over alle arbeiders. Dat lost de problemen van de kapitalisten, de crisis, niet op. Want dan kunnen zij de gevolgen van de crisis niet op de arbeiders afwentelen. Tenminste als de arbeiders tegelijk hetzelfde week- of maandloon behouden én de prijsstijgingen door een goede loonaanpassing gecompenseerd wordt: minstens iedere maand gecontroleerd door de arbeiders en de konsumenten zelf.

Eén ding staat als een paal boven water: niet de arbeiders maar de kapitalisten hebben de crisis veroorzaakt. Dus moeten niet de arbeiders, maar wel de kapitalisten opdraaien voor de gevolgen van de crisis.

ENKA-GLANZSTOF en AKZO

Hoe zit AKZO in elkaar?

Deze multinational is gegroeid door overnames, fusies en vestiging van nieuwe bedrijven tot een concern van meer dan 150 bedrijven in meer dan 45 landen. De belangrijkste divisie van AKZO is de vezelgroep, nummer twee op de wereldranglijst en de grootste in Europa. De vezelgroep bestaat uit aparte ondernemingen, nl.: de grootste, Enka-Glanzstoff, American Enka, British Enkalon, La Seda de Barcelona en de sterk groeiende Akzo International.

Enka-Glanzstoff heeft 27 productiebedrijven in 7 landen: West-Duitsland, Nederland, België, Oostenrijk, Zwitserland, Italië en Ierland. Van de Akzo-omzet in 1974 kwam bijna de helft (43%) uit de chemische vezels.

Van het totaal geïnvesteerde vermogen van bijna f 10 miljard is 77% in Europa, 18% in de Verenigde Staten en 5% in de "rest van de wereld" geïnvesteerd (1973). Deze verhouding zal zich snel ten nadele van Europa wijzigen: uit het jaarverslag van Akzo in 1974 blijkt dat vooral in de chemische vezelindustrie de uitgaven voor uitbreiding van productie capaciteiten overwegend betrekking hebben op de Akzo-ondernemingen buiten de EEC en de Verenigde Staten.

-Internationalisatie...

Het bewuste beleid van de Akzotop is erop gericht om de groei van het concern grotendeels buiten

Europa te laten plaatsvinden. Voor 1985 wordt gestreefd naar een aandeel in het geïnvesteerd vermogen voor de VS van 20%, voor Europa nog maar 50% en voor de rest van de wereld van 30%.

...de "rest van de wereld"

Akzo breidt de vezelproductie voornamelijk buiten Europa uit in een aantal Derde Wereld landen, waar de rendementen zeer aantrekkelijk zijn door:

- de lage arbeidskosten
- investeringspremies
- soepele belastingen of belastingvrijdom
- geen of weinig vakbondsdruk.

Akzo weet hierbij de beruchte landen Indonesië, Brazilië en Zuid-Afrika feilloos te vinden... Maar ook Mexico, Ecuador, Nigeria en Iran zijn aantrekkelijke landen om vezelfabrieken te vestigen.

In een groot aantal onderontwikkelde landen breidt Akzo de belangen uit. Dit gaat meestal in de vorm van een gedeeltelijke deelname in het kapitaal van de nieuwe ondernemingen. Het deel dat Akzo neemt varieert van 30 tot 50%. Dit is echter genoeg om toch de beslissingen te kunnen nemen, om toch het bedrijf te kunnen controleren.

Zo heeft Akzo deelnames in Columbia van 48% in een vezelbedrijf, in Argentinië van 40%, in Mexico van 40% en in Nigeria van 30%.

De voordelen van dergelijke "Joint-Ventures" zijn:

- controle
- verkoop van technische kennis
- vergoedingen voor patenten en licenties
- afzetverzekering.

Gevolgen voor de werkgelegenheid

-in Europa:In de eerste plaats vindt er geen groei plaats in Europa. Daar komt bij dat, bijvoorbeeld voor Enka-Glanzstoff, de nu bestaande exportmarkten verdwijnen, omdat die bijvoorbeeld vanuit Brazilië of Nigeria geleverd worden. En in de derde plaats dreigt de produktie uit de "rest van de wereld" ook op voormalige thuismarkten afgezet te worden.

-bij Enka-Glanzstoff:De inkrimpingen in werkgelegenheid kunnen nu al afgelezen worden uit de jaarcijfers van Enka-Glanzstoff. Zo bedroeg het aantal werknemers in 1970 nog 49.500, in 1974 was dit al gedaald tot 44.500. Zo'n 5000 man minder. De meest recente berichten tonen een verdere daling tot 42.500 in april 1975.

Hierbij moet vermeld worden, dat in al die jaren de produktie van vezels onverminderd steeg!

-in de Derde Wereldlanden:Multinationals als Akzo laten zich graag uit over de belangrijke bijdrage die zij leveren aan de ontwikkeling van deze landen. Maar tegenover de geringe toename in de werkgelegenheid die iedere nieuwe investering nu eenmaal met zich meebrengt, staat juist in de onderontwikkelde landen een duidelijke afname in de nijverheid die tot voor kort in de vezelbehoefte voorzag. Een voorbeeld uit Indonesië: In de periode 1966 - 1970 werden er door de gezamenlijke textielondernemingen 86.000 nieuwe arbeidsplaatsen gecreëerd. In de zelfde periode echter gingen er 410.000 arbeidsplaatsen in diezelfde Indonesische textielindustrie verloren... omdat de traditionele handweefgetouwen en batikwevers niet meer kunnen concurreren met de produkten van de voornamelijk buitenlandse ondernemingen.

De huidige moeilijkheden bij Enka-Glanzstoff.

Enkele oorzaken van de problemen van Enka-Glanzstoff:

- de "grote fusie"
- de internationalisatie
- de textielcyclus
- de normale seizoenslapse
- de hoge voorraden bij de afnemers ten gevolge van de "energiecrisis".

1) De fusie:Na de fusie tussen Enka en Glanzstoff in 1968 en de grote fusie tussen AKU en KZO het jaar daarna, kwam het nieuw gevormde Akzo-concern te beschikken over een haast ideale produktie - structuur voor chemische vezels. Akzo was immers de grootste vezelfabrikant in Europa geworden. Daarnaast ware er toen ook al belangrijke belangen in de VS en ook in Canada, Mexico, Argentinië, Indië en Japan. In 1970 komen nog overnamen van vezelbedrijven in België en Zwitserland erbij en het beeld in 1975 toont ook Akzo-bedrijven in Ierland, Columbia, Brazilië, Nigeria, Indonesië en plannen voor Iran.

Een dergelijk groeibeleid brengt met zich mee, dat van gelijke afdelingen bij dochterbedrijven de minst rendabele bij de eerste de beste gelegenheid wordt gesloten. Dit gebeurde dan ook. In West-Duitsland, België, Zwitserland en Nederland en het dreigde opnieuw in 1972, gedekt door het zogenaamde Akzo-structuurplan, zoals later bleek ten onrechte! Ook nu weer dreigt hetzelfde, ditmaal gedekt door de Mc Kinsey - studie. In de periode 1971 - '75 werden diverse bedrijven gesloten. In diezelfde periode werden echter nieuwe fabrieken gestart in Ierland; deze concurreren met een ander Enka-Glanzstoffbedrijf in Oberbruch, een "schoolvoorbeeld" van creëren van overcapaciteit. Andere uitbreidingen vonden plaats in Spanje (1972). De belangrijkste expansie gebeurt echter in Brazilië, Nigeria, Mexico, Argentinië, Ecuador en Columbia. Gezien de grote exporten in vezels en garens lijkt Akzo redelijk "vrij" om te beslissen waar de uitbreidingen zullen plaatsvinden.

2) Internationalisatie:Door de relatief korte afschrijvingstermijnen voor nieuwe fabrieksinstallaties, is Akzo financieel in staat de bestaande produktie over te plaatsen naar een ander land waar de totaal voorwaarden gun-

stiger zijn. In een aantal ontwikkelingslanden worden deze totaal voorwaarden voor vestiging door multinationals door de meestal zeer autoritaire regimes zo aantrekkelijk gemaakt, dat concerns als Akzo er weinig moeite mee hebben om hun hoofddoelstelling (een hoger rendement) te behalen.

3) De textielcyclus: Hiermee wordt aangegeven dat de afnemers van de textielgarens en -vezels niet ieder jaar dezelfde hoeveelheid bestellen en ook dat de groei in hun afnames niet gelijkmatig verloopt, maar met "sprongen". Het gaat hierbij alleen maar om een tijdelijke teruggang van de stijging van het verbruik.

Daarbij nemen binnen de Akzo en Enka-Glanzstoff de textievezels een afnemend deel van de omzet voor hun rekening. De invloed van de textielcyclus wordt daardoor dus kleiner.

4) Seizoensinvloed: Naast de onregelmatige stijging ten gevolge van de "textielcyclus" speelt traditioneel ook nog ieder jaar de seizoencyclus een rol bij de afleveringen aan textielfabrikanten. Hierbij is vooral het zomerseizoen een "slappe" tijd, waarna, vanaf september, de omzetten weer groter worden.

5) De energiecrisis: In de tweede helft van 1974 is er niet de gebruikelijke stijging, maar een lichte daling.

De voornaamste oorzaken hiervan moet gezocht worden in de uitzonderlijk hoge stijging die in 1973 plaats gevonden heeft. Wat was nl. het geval? In de paniek van de "oliecrisis" hebben vele afnemers van chemische vezels hun bestelling dusdanig verhoogd, dat het voor alle vezelproducenten een uitzonderlijk topjaar werd. Dat Akzo door de logisch daarop volgende daling van de verkoop in 1974 niet automatisch ook financieel getroffen wordt, blijkt uit de cijfers van 1974: bij 14% minder verkochte vezels nam de geldomzet toch nog met f130 milj. toe f4.528 milj.!

Door de combinatie van deze factoren, een uitzonderlijk hoge stijging van de voorraden bij de afnemers in 1973 en de normale seizoenslapse begin 1974, is

het Enka-Glanzstoff-beeld in de zomer 1975 uiterst somber... tenminste als je alleen maar naar vandaag kijkt en niet naar wat in de vorige jaren gebeurde en wat er in de komende jaren verwacht kan worden.

Vooruitzichten van de wereldvezelproductie.

De trend in de wereldvezelproductie geeft het volgende beeld te zien. Er heeft een ontwikkeling plaatsgevonden, waar bij de natuurlijke vezels als katoen en wol steeds terrein verliezen aan de chemische vezels. Door de stijging van het totaal vezelverbruik

is er echter bij de natuurlijke vezels geen sprake van een absolute teruggang.

De trendmatige stijgingen van de verschillende vezels is natuurlijk afhankelijk van het op de markt brengen van nieuwe vezels. Dit nu gebeurt in hoofdzaak door het handjevol concerns dat in de wereld zo rond 40% der productie in handen heeft en waaronder Akzo de tweede plaats inneemt. Deze concerns moeten dan ook in staat worden geacht hun marktaandeel in de totale chemische vezelproductie te kunnen handhaven.

... en van de wereldvezelconsumptie.

In de voorspellingen voor de wereldvezelconsumptie is er duidelijk sprake van geografische gebieden waar de vezelconsumptie nog zeer laag is en waarvan dus een stijging verwacht kan worden. Maar ook in de hoogst ontwikkelde markt (VS) zitten nog groeimogelijkheden, vooral voor synthetica. Het is dan ook niet verwonderlijk dat tal van ondernemingen - op iets langere termijn bezien - optimistisch zijn over de toekomst van hun vezelverkoop. Dit vertrouwen uit zich ondermeer in het grote aantal investeringsprojecten dat ter hand genomen wordt. Ook op kortere termijn laten de ondernemingen zich positief uit. Een grote uitzondering hierop is Enka-Glanzstoff, de Akzo-afdeling van waaruit zulke sombere verhalen de wereld ingestuurd worden... Akzo, de tweede chemische vezelconcern ter wereld met een productiecapaciteit van bijna een miljoen

ton per jaar, zal in het licht van de boven geschetste ontwikkelingen zelfs bij een uiterst matige groei van 2% per jaar in de komende 5 jaar meer dan 100.000 ton vezels meer kunnen afzetten.

Het Mc Kinsey-rapport.

Voor Akzo werkte Mc Kinsey aan adviezen voor reorganisaties bij Enka-Glanzstoff. Voor de Nederlandse Enkabedrijven adviseert Mc Kinsey in de productiesector 1.355 ontalagen in Emmen en Arnhem samen, en 2.500 tot 3.500 ontalagen in de sector van het dienstenpersoneel

5) Van een wetenschappelijke verantwoording was geen sprake. Het lijstje met bronnen werd wel gegeven, maar niet voor welke beweringen de bronnen gebruikt waren. Van de bronnen zijn vele oncontroleerbaar.

4) Hoewel het rapport uitgaat van de positie van Europese vezelproducenten en hun marktvoorzichten tot 1980, worden de Akzo-vezelbedrijven British Enkalon en La Seda Barcelona, alsmede de andere Spaanse bedrijven buiten de analyse gehouden. En ook wordt nergens melding gemaakt van de samenhangen tussen

in Nederland en Duitsland. De basis voor de adviezen was het zeer zwakke rapport "Marktvoorzichten tot 1980 voor de garenen vezelprodukten van Enka-Glanzstoff" van juli 1975. Dit rapport heeft een groot aantal beperkingen en fouten:

- 1) De gehele procedure werd door Akzo geheel gehouden. Dat betekent dat geen ruime discussie over de verstrekte studies en cijfers niet mogelijk was.
- 2) Het rapport was zeer onvolledig. Slechts de conclusies werden, van mooie plaatjes voorzien, gepresenteerd.

Enka-Glanzstoff en de andere Akzodochters American Enka en Akzo International.

- 5) Een grote tekortkoming is verder het ontbreken van een historische analyse waaruit de oorzaken van de "moeilijkheden" kunnen blijken. Mc Kinsey gaat er van uit dat de problemen "uit de lucht" komen vallen, of veroorzaakt worden door de anonieme marktkrachten.
- 6) Bovendien is het McKinseyrapport geschreven in een jargon dat voor de meeste mensen onbegrijpelijk is. Dit taaltje heeft een schijn van wetenschappelijkheid over zich en daardoor worden een

heleboel mensen overdonderd.

Uit de marktontwikkelingen waar Akzo of Enka geen invloed op zouden hebben, worden de huidige problemen van Enka-Glanzstoff afgeleid. Deze problemen worden op deze manier structureel genoemd. Het gevaar van het Mc Kinsey-rapport zit hem hierin, dat mensen die het Mc Kinseyjargon niet verstaan, accepteren, dat de problemen bij Enka van structurele aard zijn. Maar de problemen zijn niet structureel, maar mede het resultaat van het beleid van de Akzotop!

Akzo en de overheid.

Het traditionele beeld dat ondernemers nog steeds van zich proberen te geven: verantwoordelijke leiders met visie, moed en inzicht en bereid risico's te nemen, blijkt steeds minder te kloppen met de praktijk van vandaag de dag. Of er moet bedoeld worden: het inzicht om zoveel mogelijk van overheidsgeld te profiteren.

En dit gebeurt in de vorm van de meest uiteenlopende soorten pre-

mies en subsidies zoals:

- investeringspremies bij nieuwe vestigingen
- ontwikkelingssubsidies, bij het ontwikkelen van nieuwe producten
- bijdragen in de lasten van de noodzakelijke milieu-investeringen
- sterke vermindering van de energieprijzen (bv. aardgas minder dan 5 cent per kubieke meter, terwijl de gewone consument ca. 20 cent per kubieke meter betaalt).
- belastingsteruggave. Ook de volledige verliezen kunnen met terugwerkende kracht van een jaar van de belastingen afgetrokken worden.

AKZO en de vakbond

In april 1975 deelde ENKA-Glanzstoff haar plannen mee voor een onderzoek naar de economische situatie van ENKA-Glanzstoff door het Mc Kinseybureau aan de bonden. De bonden weigerden unaniem dit onderzoek te aanvaarden, daar zij een overzicht wilden, niet alleen van de economische situatie van ENKA-Glanzstoff, maar ook van de andere vezelbedrijven binnen de AKZO. AKZO weigerde op deze eis in te gaan. Einde juli 1975 werd het Mc

Kinseyrapport eindelijk aan de bonden bekend gemaakt. Deze keurden het Rapport af, om de redenen die hierboven vermeld werden. Zij eisten bovendien, dat ENKA niet tot de uitvoering van de saneringsvoorstellen, die het tweede Mc Kinsey-onderzoek (sept. '75) bevatte, zou overgaan vooraleer er een overleg van ENKA-Glanzstoff met een internationale vertegenwoordiging van de chemische- en industriebonden zou hebben plaatsgevonden. ENKA belooft dat er tijdens de overlegperiode geen gedwongen ontslagen zouden vallen, maar weigerde op het internationaal overleg in te gaan.

Einde oktober 1975 kondigde ENKA tenslotte aan, dat zij de voorstellen tot sanering definitief zou maken. Ton slotte bleef de Industriebond NVV steer op zijn standpunt, door nationaal overleg te weigeren. Maar door de verdeeldheid tussen de verschillende bonden in Nederland en doordat door de Belgische en Duitse overheden en vakbonden naar een eigen oplossing gezocht werd, kon ENKA gemakkelijk haar dreigingen ten uitvoer brengen.

AKZO de vakbond en de arbeiders

De werknemers van de bedrijven van ENKA in Nederland zitten tussen twee vuren: enerzijds gebruikt ENKA alle mogelijke middelen om paniek en verdeeldheid te zaaien onder de arbeiders. Dit gaat van herhaalde werktijdverkortingsperiodes, waarna de arbeiders bereidwillig

harder produceren en zonder morren overwerken, over meer dan regelmatige paniekberichten in de personeelskrant SPINDOP, die normaal alle 14 dagen gratis bij alle werknemers in de bus gestopt wordt, maar in deze "moeilijke" tijden soms tot twee maal per week, tot het breken van de solidariteit van bv. de werknemers van ENKA Breda met die van Emmen en Arnhem. Bovendien zijn de arbeiders door het enorm aantal zgn. "natuurlijke" afvloeiingen en door het invoeren van de meerploegendienst (niet de voor de werknemers aantrekkelijke vijf-ploegendienst) gewoon gedwongen harder te werken, en voor hoe lang nog?

Aan de andere kant worden arbeiders die tot actie bereid zijn om de vakbond te steunen bij hun eisen, door diezelfde bond zolang gemaand "rustig te blijven" dat er na maanden van groeiende angst om het behoud van de werkgelegenheid, als de vakbond dan uiteindelijk zijn dreigingen met acties tot uitvoer wil brengen, nog nauwelijks arbeiders te vinden zijn, die de moed tot actie opbrengen. Tijdens die maandenlange wachttijd werden de arbeiders blijkbaar onvoldoende geïnformeerd over de betekenis en de noodzaak van de eis om internationaal overleg, terwijl het vanuit de onderneming paniekberichten regende. Uit deze strijd van de vakbond tegen AKZO blijkt eens te meer de te zwakke band tussen de top en de basis van de vakbond.

.....

LITERATUURLIJST

1. "Werkloosheid en welzijnswerk"
De ondernemers dragen de risico's, de arbeiders de gevolgen.
Skriptie S.A. "de Dommel" afd. Cultureel Werk.
2. "De veralgemeende recessie van de internationale kapitalistische economie". Ernest Mandel.
3. "Gaan we naar een economische crisis?" Ernest Mandel.
4. Rapport Jeugdwerkloosheid.
Projektgroep Jeugdwerkloosheid Arnhem.
5. "Ontsla de baken".
Brochure o.a. mede samengesteld door bedrijfsledengroepen NVV.
6. "Akzo, Enka-Glanzstoff en Mc Kinsey".
Uitgave Akzowerkgroep SOSV - SOMC.
7. "De vakbeweging in Nederland".
Dic-map.
8. "Stop Jeugdwerkloosheid".
Uitgave NVV - JC.
9. "ABC voor werkende jongeren".
Uitgave NVV - JC.
10. "Het projekt jeugdwerkloosheid".
Krantje van de projektgroep jeugdwerkloosheid Maastricht.
11. Interview met P. Bodemeier door Frans Nypels in de Haagse Post, Jrg. 62, no. 10.
12. "Werklozenkrant Arnhem".
13. "Is de vakbeweging nog arbeidersbeweging".
Uitgave Studium Generale Th Eindhoven.
14. Diverse artikels uit dag- en weekbladen.

15. "Graven naar macht". H.M. Helmers, R.J. Mokken e.a. Uitgave van Genneep.
16. "Enka-balans, de feiten en de meningen."
Uitgave Enka-Glanzstoff, Akzo-onderneming, 10 okt. '75 Arnhem.
17. Het Mc Kinsey-rapport: "Oplossingsvarianten voor de structurele problemen bij Enka-Glanzstoff".
Uitgave Enka-Glanzstoff en Akzo-onderneming, 26 sept. '75.